

Burcu Küçükkaya¹, Hatice Kahyaoğlu Süt²

Geliş/Received : 29.12.2017
Kabul/Accepted : 11.03.2018

Öz

Amaç: Bu çalışma da hemşirelik bölümü öğrencilerinin lezbiyen, gey, biseksüel, transgender ve interseks (LGBTİ) bireylere ilişkin tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Kesitsel ve tanımlayıcı özellikteki bu araştırma Temmuz-Ağustos 2016 tarihleri arasında Türkiye'nin farklı üniversitelerinden bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik bölümü yaz okuluna kayıt olan 545 tane öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Veriler araştırmacılar tarafından literatür incelenerek hazırlanan bir anket formu ile toplanmıştır.

Bulgular: Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 21.9 ± 2.17 olup %50.5'inin cinsiyeti kadındır. Hemşirelik öğrencilerinin LGBTİ bireylere ilişkin görüşleri incelendiğinde; özellikle erkek öğrencilerin LGBTİ'nin ne demek olduğunu daha fazla bildikleri ($p=0.040$), LGBTİ bireyin cinsel yönelimini/kimliğini açıkça söyleyememesinin nedenini toplumsal baskı olarak düşündükleri ($p=0.027$), LGBTİ'nin bir hastalık olduğunu ve tedavi edilmesi gerektiğini ($p=0.018$), LGBTİ bireye bakım verirken rahatsız olacaklarını ($p=0.014$), LGBTİ bireyde cinsel yolla bulaşan enfeksiyon bulunabileceğini ($p=0.047$), LGBTİ bireye cinsel yönelimi/kimliği nedeniyle ayrımcılık uygulayacaklarını kadın öğrencilere göre daha fazla düşündüğü ($p=0.007$) belirlenmiştir.

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerinin mezuniyet öncesi döneminde LGBTİ bireylerin sağlık hakkı, gereksinimleri ve bakımları konusunda eğitim almaları önerilmektedir.

Anahtar sözcükler: Hemşirelik, Öğrenci, LGBTİ, Tutum

Abstract

Objective: This study seeks to examine the attitude of students in nursing school towards lesbian, gay, bisexual, transgender and Intersex (LGBTI) individuals.

Materials and Method: This cross-sectional and descriptive study was conducted in the period July-August 2016 with 545 students enrolled to the summer school organized for Departments of Nursing from different Faculties of Health Sciences. Data were collected through a questionnaire prepared by researchers after going over the relevant literature.

Findings: The average age of students participating to the survey is 21.9 ± 2.17 and 50.5% of participants are women. Examining opinions of nursing students concerning LGBTI individuals it is observed that male students are more informed or they consider the following more than female students: Information about what LGBTI means ($p=0.040$); it is social pressures that keep LGBTI individuals from declaring their sexual orientation/identity ($p=0.027$); LGBTI is a disease that must be treated ($p=0.018$); they would get disturbed when giving care to a LGBTI individual ($p=0.014$), LGBTI individuals may have sexually transmitted infections ($p=0.047$); and they would discriminate against the LGBTI for their sexual orientation/identity ($p=0.007$).

Conclusion: It is suggested that nursing students must receive undergraduate education on the right to health of LGBTI individuals, their needs and health care.

Key words: Nursing, Student, LGBTI, Attitude

*Bu çalışma 7-8 Ekim 2016 tarihleri arasında İzmir'de düzenlenmiş olan "I. Uluslararası II. Ulusal Kadın Hastalıkları ve Ana Çocuk Sağlığı Kongresi" nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

1 Trakya Ü. Sağlık Bilimleri Fak. Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, Edirne

2 Dr. Öğr. Üyesi; Trakya Ü. Sağlık Bilimleri Fak. Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, Edirne

Giriş

LGBTİ; lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel, interseks olarak tanımlanan cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsel yönelimle ilgili kavramların bir araya geldiği bir kısaltma olarak karşımıza çıkmaktadır (1). LGBTİ'nin açılımına baktığımızda; L-lezbiyenlik kadının kadına, G-geylik erkeğin erkeğe, B-biseksüellik insanların hem kendi hem de karşı cinse ilgi duyması, T-transseksüellik kişinin cinsiyet olarak kendini yanlış bedende olduğunu hissetmesi ve olmak istediği cinsiyette yaşamak için çok yoğun istek duyması, İ-interseks tıbbi olarak "standart olmayan" üreme organlarıyla doğmuş kişiler anlamına gelmektedir (2,3). Birleşik Devletler'de 8 milyondan fazla yetişkin lezbiyen, gey veya biseksüel olarak tanımlanmakta ve yaklaşık 700.000 kişinin ise transseksüel olduğu bilinmektedir. Bildirilen bazı raporlar ise cinsel tercihlerini açıklamayan LGBTİ bireylerin bulunduğu ve belirtilen oranın % 10 kadar yüksek olabileceğini öne sürmektedir (4,5). Ülkemizde ise Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerinde cinsel yönelimlere ait veriler bulunmadığı için toplumumuzda LGBTİ bireylerin oranı bilinmemektedir (6). LGBTİ bireyler ülkemizde de, dünyada da birçok olumsuz ve zor durumlarla karşı karşıya gelmektedir. Ayrımcılık, damgalanma, sağlık hizmetlerine erişimde yetersizlik, aile ve sosyal çevre tarafından hoşgörüsüz davranılma, iş hayatında karşılaşılan olumsuzluklar, askerlikle ilgili uygulamalarda yaşanan sorunlar, eğitim hayatları boyunca maruz kaldıkları yaklaşımlar, HIV/AIDS gibi cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, depresyon, toplumsal yaşamda bir takım sınırlamalar ve zorluklarla karşılaşmaktadırlar (7-12). LGBTİ bireyler için ülkemizde toplumsal cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim nedeniyle birinci basamakta sunulan temel sağlık hizmetleri; bağışıklama, koruyucu hekimlik, sağlık danışmanlığı ile kronik hastalıkların erken tanı ve tedavisini içermektedir. LGBTİ bireylerin temel sağlık gereksinimleri ve sağlık sorunları genel popülasyon ile benzerlikler gösterip homofobi, dışlanma, ayrımcılık nedenleriyle kronik stres, anksiyete ve depresyon, diğer ruhsal sağlık sorunları açısından daha fazla risk altındadırlar. LGBTİ bireylerin gereksinimlerine ve uluslararası rehberlere uygun sağlık hizmeti olanakları sağlanmalıdır (1).

Türkiye'de 1980'lerin ikinci yarısından itibaren eşcinsel hareket örgütlü hale gelmeye başlamış ve

1993'de LGBTİ Dayanışma Derneği Lambdaistanbul kurulmuştur. Lambdaistanbul'un 2006 yılında biseksüeller ve eşcinsellerle yaptığı bir araştırmada, sosyal şiddet türlerinden herhangi birini yaşayanların oranı %87, fiziksel şiddet türlerinden en az birini yaşayanların oranı ise %23 olarak belirlenmiştir (13). Yine Lambdaistanbul'un 2010 yılında trans kadınlarla yaptığı araştırmada, trans kadınların %90,5'inin polis, asker gibi güvenlik güçleri tarafından, %79,3'ünün ise tanımadığı kişiler tarafından fiziksel şiddete uğradığı; trans kadınların %21,6'sının kardeşleri, %19,8'inin babaları tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir (14).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin "Cinsel Yönelim veya Cinsiyet Kimliği Temellerinde Ayrımcılıkla Mücadeleye Dair Önlemler" ile ilgili CM/Rec (2010) 5 sayılı ve 31 Mart 2010 tarihli Tavsiye Kararı'nda; üye 47 devlet tarafından hem kamu hem de özel sektörde, iş ve meslek alanlarında cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelli ayrımcılığa karşı etkili bir koruma gücü sağlamak için uygun önlemlerin hayata geçirilerek garanti altına alınması kararı alınmıştır. Bu karara yönelik alınacak önlemler, iş istihdamına ve terfiye erişim koşulları ile işten çıkarma, ücret ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini kapsamalı; ayrıca taciz ve mağdurlaştırmaların önlenmesini, mücadele edilmesini ve bu eylemlerin cezalandırılmasını da içermeli şeklinde belirtilmektedir (15,16). Ülkemiz Avrupa Konseyi'nin 1949'dan beri üyesi olup Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin aldığı kararları uygulamaktadır. Avrupa Konseyi kararlarına ek olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2, 5, 10, 13, 16, 17, 19, 20, 21, 26 ve 33. maddeleri çerçevesinde "yaşam hakkı, kişi güvenliği, ayrımcılıktan korunma hakkı, ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü; lezbiyen, gey, biseksüel ve trans vatandaşların tüm vatandaşlar gibi temel hak ve özgürlükleri kapsamındadır; kişiliklerine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmezdir ve bu anayasal güvence ile belirlenmiştir" şeklinde var olan ülkemiz yasaları bulunmaktadır (17). Ancak bir Avrupa Konseyi üyesi ve Avrupa Birliği üyeliğine aday olan ülkemizde LGBTİ bireylerin insan haklarını iyileştirme ve ayrımcılıkla mücadele konularında bugüne kadar herhangi bir gelişme yaşanmamıştır (18).

LGBTİ bireyler, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı olarak temel insan hakları ihlaline ve ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Ülkemizde yapılan yasal düzenlemeler ve ulusal politikalarda, Türkiye'de yaşayan LGBTİ bireylerin eşit haklara sahip olması konusunda eksiklikler bulunmaktadır. Ulusal mevzuat Türkiye'de cinsiyet değiştirme tedavisi hakkını kabul etmekte, ancak uygulamada ciddi kısıtlamalar bulunmaktadır. Cinsel tercihe bağlı olmaksızın edinilen cinsiyet kimliği, toplumda cinsel tercih nedeniyle cinsiyet kimliğinin değiştirildiği düşüncesini oluşturarak, LGBTİ bireylerin toplumsal ayrımcılığa uğramasında birincil faktör olmaktadır. Ekmekci ve Arda çalışmasında, ülkemizde yapılan sınırlı sayıda çalışmanın sonucuna göre Türk toplumunun çoğunluğunun LGBTİ bireylere yönelik olumsuz algıya sahip olduğunu belirtmişlerdir (18). Ekmekci, LGBTİ bireylerin adil ve eşit haklara sahip olmasında toplumların kültürel, politik ve dini özelliklerinin olumsuz faktörler olduğunu ve yapılan çalışmaların LGBTİ bireylerin dezavantajlı grup olduğunu kanıtladığını bildirmiştir. Dezavantajları telafi etmek için toplumun etik görevinin, LGBTİ bireyleri sosyal ve sağlık hakları açısından toplumun ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmesinin önemli olduğunu vurgulamıştır (19).

Ülkemiz sağlık profesyonellerinin eğitim sisteminde LGBTİ birey ve ailelerine nasıl yaklaşılacağı veya nasıl iletişim kurulacağı konularında eksiklikler bulunmaktadır. LGBTİ bireyler, sağlık profesyonelleri tarafından objektif bilgi ve mesleki etik kurallar yerine kültürel, ahlaki ve dini değerler ile değerlendirilerek yüksek oranda önyargı ve ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Sağlık profesyonelleri tarafından yapılan bu ayrımcılık, LGBTİ bireylerin Türkiye'deki sağlık hizmetlerine erişiminde gittikçe büyüyen bir sorun oluşturmaktadır. LGBTİ bireye önyargısız yaklaşım, iletişim, etik kurallar ve sağlık hakkı konularının sağlık profesyonellerinin mezuniyet öncesi ders müfredatlarında, mezuniyet sonrası ise hizmet içi eğitimlerinde yer verilmesine ihtiyaç bulunmaktadır (18). Bir sağlık profesyoneli olan hemşireler, LGBTİ bireyi bakım verici, danışmanlık, eğitici, hasta haklarını savunucu rollerini aktif olarak kullanarak sağlık bakım hizmeti kapsamında bütüncül olarak değerlendirmelidir (8). Geleceğin hemşireleri olacak hemşirelik

öğrencilerinin eğitim süreçlerinde; LGBTİ bireylere yönelik bütüncül ve hasta merkezli değerlendirme yapıp bakım vermelerinin ve bu süreçte yeterli düzeyde olgunluğa ulaşmalarının sağlanması gerekmektedir (20,21).

Çalışmada hemşirelik bölümü öğrencilerinin LGBTİ bireylere ilişkin tutumlarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Literatürü incelediğimizde ülkemizde bu konuda yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmamız bu konuda hem literatürü destekleyecek hem de ülkemiz hemşirelik öğrencilerinin eğitimleri sürecinde LGBTİ bireylere ilişkin tutumları hakkında bilgilenmemizi ve eğitim gereksinimlerinin belirlenmesini sağlayacaktır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Tipi

Bu çalışma kesitsel ve tanımlayıcı tiptedir.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Çalışma bir üniversitenin sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümü yaz okulu döneminde Temmuz - Ağustos 2016 tarihleri arasında yürütülmüştür.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Türkiye'nin farklı üniversitelerinden bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik bölümü yaz okuluna kayıt olan 2., 3. ve 4. sınıflarında eğitim gören n=720 öğrenci oluşturmakta olup örneklem seçimine gidilmeden gönüllü n=545 öğrenci katılımıyla çalışma yürütülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından literatür incelenerek hazırlanan 21 soruluk bir bilgi formu kullanılmıştır.

Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından literatür incelenerek hazırlanan bilgi formu; öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini sorgulayan (cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, mezun olunan lise, anne ve baba eğitim durumu, gelir durumu, medeni durum, yaşadığı bölge) 9 soru, LGBTİ birey ile ilgili görüşlerin sorgulandığı 12 sorudan oluşmaktadır (21-24).

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmanın öğrenciler üzerinde uygulanabilmesi için çalışmanın yürütüleceği üniversitenin bilimsel

araştırmalar etik kurulundan BAEK 2016/206 numaralı etik onay ve sağlık bilimleri fakóltesi dekanlığından yazılı izin alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler öğrencilerin ders sonrası saatlerine denk gelecek şekilde, öğrencilere çalışmanın amacı açıklanarak toplanmıştır. Sadece bilgi formunu doldurmayı kabul eden gönüllüler çalışmaya dahil

Tablo 1. Hemşirelik öğrencilerinin sosyo-demografik tanımlayıcı özellikleri (n=545)

	X± SS	
	n	%
Cinsiyet		
Erkek	270	50.5
Kadın	275	49.5
Sınıfı		
2. Sınıf	172	31.6
3. Sınıf	205	37.6
4. Sınıf	168	30.8
Mezun Olunan Lise		
Düz Lise	197	36.1
Anadolu	261	47.9
Meslek lisesi	66	12.1
Diğer	21	3.9
Anne Eğitim Durumu		
İlköğretim ve altı	398	73.0
Lise ve üstü	147	27.0
Baba Eğitim Durumu		
İlköğretim ve altı	232	42.6
Lise ve üstü	313	57.4
Gelir Durumu		
Gelir giderden az	71	13.0
Gelir gidere eşit	399	73.2
Gelir giderden fazla	75	13.8
Medeni Hal		
Bekar	536	98.3
Evli	9	1.7
Yaşadığı Bölge		
Marmara Bölgesi	70	12.8
Karadeniz Bölgesi	78	14.3
Ege Bölgesi	72	13.2
İç Anadolu Bölgesi	64	11.7
Doğu Anadolu Bölgesi	78	14.3
Akdeniz Bölgesi	62	11.4
Güney Doğu Anadolu Bölgesi	121	22.2

edilmiştir. Bilgi formunun doldurulması yaklaşık 10 dakika sürmüştür.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmanın niceliksel sonuçları ortalama ± standart sapma ile, kategorik sonuçları ise sayı (n) ve yüzde (%) olarak gösterilmiştir. Veriler tanımlayıcı istatistik ve Ki-Kare testi yöntemleri ile SPSS 21.0 istatistiksel paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada geçerlilik güvenirliliği belirlenmemiş bir ölçüm aracının kullanılmış olması temel sınırlılıklar olarak görölmektedir.

Bulgular

Araştırmaya katılan 545 hemşirelik öğrencisinin yaş ortalaması 21.9±2.17 olup %50.5'inin cinsiyeti kadındır. Öğrencilerin %30.6'sı 2. sınıf, %37.6'sı 3. sınıf, %30.8'i 4. sınıf ve %47.9'u anadolu lisesi mezunudur. Anne eğitim durumu %73'ünde ilköğretim ve altı, baba eğitim durumu %57.4'ünde lise ve üzeridir. %73.2'sinin aylık geliri gelir gidere eşit, %98.3'ünün medeni hali bekarıdır. Yaşadığı bölgelere bakıldığında; %22.2'si Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşamaktadır (Tablo 1).

Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin LGBTİ bireylere ilişkin görüşlerini incelediğimizde; öğrencilerin %92.5'inin LGBTİ'yi bildiği ve %56.0'sının LGBTİ bireyin cinsel yönelimi/kimliliğini açıkça söylememesi gerektiğini düşündüğü saptanmıştır. LGBTİ bireyin cinsel yönelimi/kimliliğini açıkça söylememesi gerektiğini düşünenlerin %53.2'sinin bunun nedeninin "toplumsal baskı" olarak gördüğü belirlenmiştir. Öğrencilerin %50.8'inin LGBTİ'nin bir hastalık olduğunu ve tedavi edilmesi gerektiğini düşündüğü, %82.2'sinin kliniklerde LGBTİ bireyle karşılaşmadığı, %57.1'inin kliniklerde LGBTİ bireyle karşılaşırsa olabildiğince kısa süre bir arada kalmak isteyeceği, %54.9'unun LGBTİ bireyin normal bireylerle aynı hasta odasını paylaşabileceğini düşündüğü, %73.6'sının LGBTİ bireye bakım verirken rahatsız olmayacağı, %64.0'ünün LGBTİ bireyde cinsel yolla bulaşan enfeksiyon bulunduğundan şüpheleneceği belirlenmiştir. Öğrencilerin %82.6'sının LGBTİ bireye cinsel yönelimi/kimliliği nedeniyle ayrımcılık uygulamayacağını düşündüğü bulunmuştur. LGBTİ bireye cinsel yönelimi/kimliliği nedeniyle

Tablo 2. Hemşirelik öğrencilerinin LGBTİ bireylere ilişkin görüşleri (n=545)

	n	%
LGBTİ'yi bilme durumu		
Hayır	41	7.5
Evet	504	92.5
Sizce LGBTİ birey cinsel yönelimini/kimliğini açıkça söylemeli midir?		
Hayır	305	56.0
Evet	240	44.0
Sizce LGBTİ birey cinsel yönelimini/kimliğini açıkça söyleyemez ise nedeni nedir?		
Ailevi Baskı	20	3.7
Toplumsal Baskı	290	53.2
Bireysel Sebepler	152	27.9
Dini İnançlar	31	5.7
Hepsi	45	8.3
Diğer	7	1.3
Sizce LGBTİ bir hastalık mıdır ve tedavi edilmeli midir?		
Hayır	268	49.2
Evet	277	50.8
Kliniklerde LGBTİ bireyle karşılaştınız mı?		
Hayır	448	82.2
Evet	97	17.8
Klinikte LGBTİ bireyle olabildiğince kısa süre bir arada olmaya çalışır mısınız?		
Hayır	311	57.1
Evet	234	42.9
LGBTİ bireyin normal bireylerle aynı hasta odasını paylaşmasını uygun bulur musunuz?		
Hayır	246	45.1
Evet	299	54.9
LGBTİ bireye bakım verirken rahatsız olur musunuz?		
Hayır	401	73.6
Evet	144	26.4
LGBTİ bireyde cinsel yolla bulaşan enfeksiyon bulunduğundan şüphelenir misiniz?		
Hayır	196	36.0
Evet	349	64.0
LGBTİ birey cinsel yönelimi/kimliği sebebiyle ayrımcılık uygular mısınız?		
Hayır	450	82.6
Evet	95	17.4
LGBTİ birey cinsel yönelimi/kimliği sebebiyle ayrımcılık uygular iseniz sebebi nedir?		
Ön yargılı olma	22	23.2
Dini inançlar	54	56.8
Toplumsal değerler	13	13.7
Yeterli bilgiye sahip olmama	6	6.3
LGBTİ birey cinsel yönelimi/kimliği sebebiyle ayrımcılık uygular iseniz tepkinizi bireye yansıtır mısınız?		
Hayır	28	29.5
Evet	67	70.5
LGBTİ birey cinsel yönelimi/kimliği sebebiyle ayrımcılık uygular iseniz bireye tepkinizi nasıl yansıtırsınız?		
Bakış ve Mimiklerle	57	60.0
Sözel Yolla	12	12.6
Görmezden Gelerek	15	15.8
Hemşirelik Bakımını Vermek İstemeyerek	7	7.4
Hoşgörüsüz Davranarak	4	4.2

Tablo 3. Hemşirelik öğrencilerinin cinsiyete göre LGBTİ bireylere ilişkin görüşleri

	Kadın (n=275)	Erkek (n=270)	p
LGBTİ'yi bilme durumu			
Hayır	27 (%9.8)	14 (%5.2)	0.040
Evet	248 (%90.2)	256 (%94.8)	
Sizce LGBTİ birey cinsel yönelimini/kimliğini açıkça söylemeli midir?			
Hayır	143 (%52.0)	162 (%60.0)	0.060
Evet	132 (%48.0)	108 (%40.0)	
Sizce LGBTİ birey cinsel yönelimini/kimliğini açıkça söyleyemez ise nedeni nedir?			
Ailevi baskı	15 (%5.5)	5 (%1.9)	0.027
Toplumsal baskı	144 (%52.4)	146 (%54.1)	
Bireysel sebepler	83 (%30.2)	69 (%25.6)	
Dini inançlar	11 (%4.0)	20 (%7.4)	
Diğer	1 (%0.4)	6 (%2.2)	
Hepsi	21 (%7.6)	24 (%8.9)	
Sizce LGBTİ bir hastalık mıdır ve tedavi edilmeli midir?			
Hayır	149 (%54.2)	119 (%44.1)	0.018
Evet	45 (%16.4)	52 (%19.3)	
Kliniklerde LGBTİ bireyle karşılaştınız mı?			
Hayır	230 (%83.6)	218 (%80.7)	0.377
Evet	45 (%16.4)	52 (%19.3)	
Klinikte LGBTİ bireyle olabildiğince kısa süre bir arada olmaya çalışır mısınız?			
Hayır	153 (%55.6)	158 (%58.5)	0.497
Evet	122 (%44.4)	112 (%41.5)	
LGBTİ bireyin normal bireylerle aynı hasta odasını paylaşmasını uygun bulur musunuz?			
Hayır	117 (%42.5)	129 (%47.8)	0.220
Evet	158 (%57.5)	141 (%52.2)	
LGBTİ bireye bakım verirken rahatsız olur musunuz?			
Hayır	215 (%78.2)	186 (%68.9)	0.014
Evet	60 (%21.8)	84 (%31.1)	
LGBTİ bireyde cinsel yolla bulaşan enfeksiyon bulunduğundan şüphelenir misiniz?			
Hayır	110 (%40.0)	86 (%31.9)	0.047
Evet	165 (%60.0)	184 (%68.1)	
LGBTİ bireye cinsel yönelimi/kimliği sebebiyle ayrımcılık uygular mısınız?			
Hayır	239 (%86.9)	211 (%78.1)	0.007
Evet	36 (%13.1)	59 (%21.9)	

ayrımcılık uygulamayı düşünenlerin %56.8'inin gerekçesinin "dini inançları" olduğu belirlenirken, %70.5'inin tepkilerini LGBTİ bireye yansıtacağını

ve %60.0'ünün tepkilerini LGBTİ bireye bakış ve mimiklerle yansıtmayı düşündüğü belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 4. Hemşirelik öğrencilerinden cinsiyete göre LGBTİ bireye cinsel yönelimi/kimliği nedeniyle ayrımcılık uygulamayı düşünenlerin görüşleri

	Kadın (n=36)	Erkek (n=59)	p
LGBTİ bireye cinsel yönelimi/kimliği sebebiyle ayrımcılık uygular iseniz sebebi nedir?			
Ön yargılı olmam	7 (% 19.4)	15 (% 25.4)	0.047
Dini inançlarım	17 (% 47.2)	37 (% 62.7)	
Toplumsal değerlerim	7 (% 19.5)	6 (% 10.2)	
Yeterli bilgiye sahip olmamam	5 (% 13.9)	1 (% 1.7)	
LGBTİ bireye cinsel yönelimi/kimliği sebebiyle ayrımcılık uygular iseniz tepkinizi bireye yansıtır mısınız?			
Hayır	16 (% 44.4)	12 (% 20.3)	0.023
Evet	20 (% 55.6)	47 (% 79.7)	
LGBTİ bireye cinsel yönelimi/kimliği sebebiyle ayrımcılık uygular iseniz bireye tepkinizi nasıl yansıtırsınız?			
Bakış ve mimiklerle	20 (% 55.6)	37 (% 62.7)	0.272
Sözel yolla	6 (% 16.7)	6 (% 10.2)	
Görmezden gelerek	8 (% 22.2)	7 (% 11.9)	
Hemşirelik bakımı vermek istemeyerek	2 (% 5.6)	5 (% 8.5)	
Hoşgörüsüz davranarak	0 (% 0.0)	4 (% 6.8)	

Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin cinsiyetlerine göre LGBTİ bireylere ilişkin görüşlerini incelediğimizde özellikle erkek öğrencilerin; LGBTİ'nin anlamını kadın öğrencilere göre daha fazla bildiği (p=0.040), LGBTİ bireyin cinsel yönelimini/kimliğini açıkça söyleyememesinin nedenini "toplumsal baskı" olarak düşündüğü (p=0.027) belirlenmiştir. LGBTİ'nin bir hastalık olduğunu ve tedavi edilmesi gerektiğini (p=0.018), LGBTİ bireye bakım verirken rahatsız olacaklarını (p=0.014), LGBTİ bireyde cinsel yolla bulaşan enfeksiyon bulunabileceğini (p=0.047), LGBTİ bireye cinsel yönelimi/kimliği nedeniyle ayrımcılık uygulayacağını kadın öğrencilere göre daha fazla düşündüğü (p=0.007) saptanmıştır (Tablo 3).

Çalışmada hemşirelik öğrencilerinden cinsiyetlerine göre LGBTİ bireylere cinsel yönelimi/kimliği gerekçe göstererek ayrımcılık uygulamayı düşünenlerin görüşlerine baktığımızda; erkek öğrencilerin (n=59), kadın öğrencilere (n=36) göre "dini inançları" nedeniyle daha fazla ayrımcılık yapmayı düşündüğü (p=0.047), erkek öğrencilerin LGBTİ bireye tepkisini daha fazla yansıtmayı düşündüğü (p=0.023), her iki cinsiyetteki öğrencilerin tepkisini bakış ve mimiklerle yansıtacağını

düşündüğü fakat aralarında anlamlı fark bulunmadığı saptanmıştır (p=0.272).

Tartışma

Cinsiyet için kabul edilen davranış biçimleri, toplumsal çerçevede kişinin kendisini ait hissettiği cinsel kimliğe ilişkin yaptığı ve söylediği şeylerin tümüdür. Homofobik tavrın esas nedeni de LGBTİ bireylerin toplumsal cinsiyet normlarının dışında kalmalarıdır. Heteroseksüelliğin yarattığı ayrımcılık ve homofobi, özel olarak hemşirelik eğitiminde ve genel olarak da sağlık hizmetinde yer almamalıdır.

Çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin büyük çoğunluğunun (%92.5) LGBTİ'yi bildiği, özellikle erkek öğrencilerin "toplumsal baskı" nedeniyle LGBTİ bireyin cinsel yönelimi/kimliğini söylememesi gerektiğini düşündüğü bulunmuştur (Tablo 2). Bu konuda literatür incelendiğinde; Cornelius ve arkadaşlarının çalışmalarında hemşirelik öğrencilerinin çoğunluğunun (%70) LGBTİ hakkında bilgiye sahip olduğunu bildirmişlerdir. Papadaki ve arkadaşlarının Yunanistan'daki sosyal hizmet, psikoloji, tıp ve hemşirelik gibi mesleklerin gey, lezbiyen ve biseksüel bireylere karşı tutumlarının incelendiği çalışmada, öğrencilerin LGBTİ bireyler hakkında bilgiye sahip olduğu saptanmıştır (24). Özpulat ve

arkadaşlarının üniversite öğrencilerinin LGBT bireyler hakkındaki görüşlerini inceledikleri çalışmalarında, kadın öğrencilerin %57.3'ünün, erkek öğrencilerin ise %31.1'inin LGBT bireylerin kendilerini gizlememesi gerektiğini ve kadınların %30'unun erkelerin %23,5'inin LGBT bireylerin kendilerini özgürce ifade etmelerini anlayışla karşılayacağını düşündüğü belirlenmiştir (25). Güney ve arkadaşları çalışmalarında; üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun eşcinselliğin yanlış bir tercih olduğunu ve eşcinsel bireyleri cinsel tercihinden vazgeçirmeye çalışacağını düşündüğünü saptanmıştır (22). Ülkemiz gibi ataerkil toplumlarda erkek otoritesine dayanan bir düzen bulunmaktadır. Bu düzende erkeğin üstünlüğüne ve soyun erkekler tarafından belirlendiğine inanılır. Bu nedenle ataerkil toplumlarda özellikle erkekler üzerinde cinsiyet özelliklerini belirgin/baskın biçimde taşıması yönünde toplumsal baskı oluşmaktadır. Yaşanılan dünyada farklı cinsel yönelim kimliklerinin de var olduğu kabul edilmeli ve saygı gösterilmelidir. Hemşirelik öğrencilerinin de bireylere cinsiyet normları ile değil, cinsel yönelim kimliği yönünden profesyonel açıdan bakması gerekmektedir.

Çalışmada LGBTİ bireye bakım verirken erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha fazla rahatsız olacağını, "dini inançları" nedeniyle ayrımcılık uygulayacağını ve bireye tepkisini daha fazla yansıtmayı düşündüğü belirlenmiştir. Her iki cinsiyetteki öğrencilerin de LGBTİ bireye tepkisini beden diliyle yansıtmayı düşündüğü bulunmuştur (Tablo 4, 5). Röndahl ve arkadaşlarının hemşirelerin lezbiyen ve gey bireylere yönelik davranışlarını inceledikleri çalışmalarında, katılımcıların %62'sinin olumlu tutumlar içinde bulunduğunu, en olumlu tutumların hemşireler tarafından en az olumlu tutumun hemşirelik öğrencileri tarafından sergilendiği saptanmıştır (26). Carabez ve arkadaşlarının 268 hemşire ile yaptıkları görüşmelerde; hemşirelerin %80'inin LGBT hakkında herhangi bir eğitim almadığı ve LGBT hastaya bakım verirken rahat olduklarını söylediler de, bazı görüşlerde kültürel olarak bakımda rahat olamayacağını söylediği belirlenmiştir (27). Gelbal ve Duyan'ın yaptıkları çalışmada, dini inançları güçlü olan öğrencilerin lezbiyen ve geylere karşı daha olumsuz tutumlara sahip olduğu, kadın öğrencilerin erkek öğrencilere oranla hem lezbiyenlere hem geylere daha fazla olumlu tutum içinde olduğu saptanmıştır (28).

Fotoğraf: "Anarko" Bülent Kaplan, TTB-STED Fotoğraf Yarışması 2017 Sergi Ödülü

Sakallı'nın Türk üniversite öğrencilerinde homoseksüelitelere yönelik tutumlar ve cinsiyetçilik arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, üniversite öğrencilerinin homoseksüel bireylere yönelik tutumları olumsuzken, kadın bireylerin homoseksüel bireylere erkeklere oranla daha fazla olumlu tutum içinde olduğu belirlenmiştir (29). Özpulat ve arkadaşlarının çalışmalarında, erkek ve kadın öğrencilerin %43,5'inin LGBT bireylerin negatif ayrımcılığa uğramayacağını, kadınların %47,1'inin erkeklerin %51,6'sının çoğunlukla ve her zaman LGBT bireyle tanıştığında onu anlayışla karşılayacağını, kadınların %41,5'inin erkeklerin %24,7'sinin ise LGBT bireylerin sözlü veya fiziksel şiddete maruz kalabileceğini düşündüğü belirlenmiştir (25). Carabez ve arkadaşlarının çalışmalarında, hemşirelerin %70,5'inin LGBT bireye bakım verirken rahat olduğu bildirilmiştir (27). Çırakoğlu'nun çalışmasında, erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha fazla eşcinselliğe karşı olumsuz tutumlara sahip olduğu, en olumsuz tutumların gey bireylere karşı sergilendiği, eşcinsel bireylerle daha önce sosyal iletişim kurmuş öğrencilerin daha olumlu tutuma sahip olduğu bulunmuştur (30). Kosciw ve arkadaşlarının çalışmalarında, LGBT öğrencilerin %84'ünün cinsel yönelimleri sonucunda sözel zorbalık yaşadığı, %39'unun cinsel yönelimleri sonucunda fiziksel şiddete maruz kaldıklarını, %57'sinin ise kişisel eşyalarına kasten zarar verildiği tespit edilmiştir (31). Kabacaoğlu'nun çalışmasında, eşcinsel bireylerin cinsel yönelimleri nedeniyle taciz, şiddet ve ayrımcılığa maruz kaldıkları belirtilmiştir (23). Literatürde ve çalışmamızda erkek cinsiyetinin cinsel yönelim kimliği sebebiyle LGBTİ bireylere daha fazla olumsuz görüşe sahip olduğu görülmektedir. Hemşirelik yönünden değerlendirildiğinde, eğitim sürecinde öğrenci hemşirelere bireye bütüncül yaklaşımla davranarak bakım vermelerinin gerektiği ve LGBTİ bireylere yönelik olumsuz tutumların kültür ve dini inanç gibi sebeplerden etkilenmeden olumluya çevrilmesi gerekliliği yönünde eğitim verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Çalışmada erkek öğrencilerin LGBTİ'nin bir hastalık olduğunu ve tedavi edilmesi gerektiğini, LGBTİ bireyde cinsel yolla bulaşan hastalık (CYBH) olabileceğini kadın öğrencilere göre daha fazla düşündükleri saptanmıştır (Tablo 4). Özpulat ve arkadaşlarının çalışmalarında, kadın

öğrencilerin %77,3'ünün, erkeklerin ise %51,6'sının çoğunlukla ve her zaman LGBT bireylerin hastanelerde tıbbi ve psikolojik destek alabileceğini düşündüğünü belirlemişlerdir (25). Wright ve arkadaşlarının çalışmalarında, homoseksüel ve biseksüel ayrımcılığı ve korkusunun, AIDS olan birey ve AIDS korkusuyla ilişkili olduğu belirlenmiştir (32). Yeşiltepe ve arkadaşlarının çalışmalarında, trans bireylerin biseksüel ve eşcinsel bireylere kıyasla sağlık kurumlarında negatif ayrımcılığa daha fazla uğradığı, daha fazla uygunsuz koşullarda sağlık hizmeti aldıkları belirlenmiştir (33). Fish ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada, trans bireylerin lezbiyen, gey ve biseksüel bireylere göre uygunsuz koşullarda sağlık hizmeti alma durumları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (8). LGBTİ bir hastalık değildir. Aksine cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimlerde farklılıklar, cinselliğin sadece üreme odaklı olmadığını göstermekte ve artık günümüzde kabul görmesi gerekmektedir. LGBT bireylerin CYBH açısından daha yüksek riskli görülmesinin sebeplerinden biri riskli cinsel davranışlardır. Ancak prezervatif kullanılmayan korunmasız her ilişkide bu CYBH riski vardır. CYBH'in cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğiyle ilgisi yoktur. Böyle bir mitin oluşması, tarihte HIV pozitifliğin ilk kez eşcinsellerde saptanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Hemşirelik öğrencilerine eğitim sürecinde LGBTİ'nin bir hastalık olmadığı ve bireyler hakkında yanlış bilinen inanışlar konusunda bilgi verilmelidir.

Sonuç ve Öneriler

Hemşirelik öğrencilerinin büyük çoğunluğu LGBTİ'yi bilmektedir. Özellikle erkek öğrenciler kadın öğrencilere göre; "toplumsal baskı" nedeniyle LGBTİ bireyin cinsel yönelimi/kimliğini söylememesi gerektiğini, LGBTİ bireye bakım verirken daha fazla rahatsız olacağını, "dini inançları" sebebiyle ayrımcılık uygulayacağını, bireye tepkisini daha fazla yansıtacağını düşünmektedir. Ayrıca erkek öğrenciler LGBTİ'nin bir hastalık olduğunu ve tedavi edilmesi gerektiğini, LGBTİ bireyde cinsel yolla bulaşan enfeksiyon olabileceğini kadın öğrencilere göre daha fazla düşünmektedir.

Ülkemizin farklı üniversitelerinden gelen hemşirelik öğrencilerinin sonuçlarını gösteren çalışmamızda; hemşirelik eğitimimizde LGBTİ

bireye sağlık bakım hizmetlerinde önyargısız yaklaşım konusunda eksiklikler olduğu görülmektedir. Bu eksikliğin giderilmesi için öncelikle hemşirelik eğitimcilerinin öğrencilere vereceği eğitim öncesinde, LGBTİ bireyler ile önyargısız empatik iletişim, eşit sağlık hakkı, etik kurallar ve hasta merkezli bakım konularında araştırma ve hazırlık yapması önemlidir.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

Heteroseksüelliğin yarattığı ayrımcılığın ve homofobinin ülkemiz hemşirelik eğitiminde ve sağlık bakım hizmetinde yer almaması için hemşirelik öğrencilerinin LGBTİ bireyler ile önyargısız empatik iletişim, eşit sağlık hakkı, etik kurallar ve hasta merkezli bakım konusunda eğitim almaları, LGBTİ bireye yaklaşım ve bakım konusunda araştırma yapmış ve özel eğitim materyalleri hazırlamış olan hemşirelik eğitimcilerinin; öğrencilere birey ile iletişimde beden dili ve sözcüklerin doğru kullanılarak empati kurulması, güven kazanılması, doğru bir değerlendirme yapılarak hemşirelik girişimlerinin planlanması ve verilen eğitimin klinik uygulama alanlarında değerlendirilmesinin gerektiği önerilmektedir.

İletişim: Dr. Hatice Kahyaoğlu Süt

E-posta: haticesut@yahoo.com

Kaynaklar

1. Türk Tabipler Birliği LBTİ Çalışma Grubu. Hekimler için LGBTİ Sağlığı. Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara. 2016 Mayıs. ISBN 978-605- 5867-99-7. Erişim adresi: http://C:/Users/Admin1/Desktop/LGBTİ%20makale/Yeni%20kaynaklar/LGBTİ_sagligi%20broşürü.pdf. Erişim Tarihi: 20.11.2017.
2. Duyan V, Gelbal, S. Lezbiyen ve Geylere Yönelik Tutum Ölçeği (LGYT): Güvenirlik ve geçerlik çalışması. Türk HIV/AIDS Dergisi 2004; 7(3): 106-112.
3. Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği. Psikologlar için LGBTİ'lerle (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks) Çalışma Kılavuzu (s. 46-47). 2017. Erişim adresi: http://C:/Users/Admin1/Desktop/LGBTİ%20makale/Yeni%20kaynaklar/psikologlar_icin_lgbtilerle_calisma_kilavuzu_todap.pdf. Erişim Tarihi: 24.11.2017.
4. Cornelius JB, Carrick J. A survey of nursing students' knowledge of and attitudes toward LGBT health care concerns. Nurs Educ Pers 2015; 36(3): 176-178.
5. Gates GJ. How many people are lesbian, gay, bisexual, and transgender?. The Williams Institute 2011: 1-8.
6. TÜİK. Yıllara ve Cinsiyete Göre Ortanca Yaş, Genel Nüfus Sayımları. 2017. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temel>. Erişim Tarihi: 24.11.2017.
7. Culley L, Haigh C. Board Editorial: LGBT equality and nursing research. J Res Nurs 2016; 21(3): 155-158.
8. Fish J, Evans DT. Promoting cultural competency in the nursing care of LGBT patients. J Res Nurs 2016; 21(3): 159-162.
9. Graybill EC, Proctor L. Lesbian, gay, bisexual, and transgender youth: Limited representation in school support personnel journals. J School Psychol 2016; 54: 9-16.
10. Saraç L, Rahim ZE. Sporda homofobi: Erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin eşcinsel sporculara karşı tutumlarının karşılaştırılması. Spor Bilimleri Dergisi 2009; 20(3): 104-116.
11. Urrea SA, Suarez AA, Orrego JY, Candanoza FE, Florez GC, Perez AL, Durango LF, Torres KM. Self-perceived discrimination in LGBT population in oral health services. Medellin, Colombia: A qualitative approach. Global J Health Sci 2016; 8(12): 152-162.
12. Yılmaz C. Çalışma hayatında toplumsal cinsiyet ve ayrımcılık: Beyaz yakalı eşcinseller. A. Öner (Yay. haz.). Beyaz Yakalı Eşcinseller İşyerinde Cinsel Yönelim Ayrımcılığı ve Mücadele Stratejileri. 2015. s. 556-562. İstanbul: İletişim Yayınları.
13. Lambdaistanbul. Bir alan araştırması: Eşcinsel ve biseksüellerin sorunları. 2006. Erişim adresi: <http://www.lambdaistanbul.org/s/wp-content/uploads/2013/02/ne-yanlisne-de-yalniz.pdf>. Erişim Tarihi: 25.11.2017.
14. Lambdaistanbul. Bir alan araştırması: İstanbul'da yaşayan trans kadınların sorunları. 2010. Erişim adresi: http://www.spod.org.tr/turkce/eskisite/wpcontent/uploads/2012/12/Trans_Anket_Kitab%C4%B1_Grafikli.pdf. Erişim Tarihi: 25.11.2017.
15. Avrupa Konseyi. Avrupa'da cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık. Eylül 2011. Erişim adresi: https://www.coe.int/t/commissioner/Source/LGBT/LGBTStudy2011_Turkish.pdf. Erişim Tarihi: 25.11.2017.
16. İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi. Türkiye'de Cinsel Yönelim veya Cinsiyet Kimliği Temelinde Ayrımcılığın İzlenmesi Raporu. Şubat 2011. s. 26. Erişim adresi: http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/24/Cinsel_Yonelim_veya_Cinsiyet_Kimligi_Izleme_Raporu.pdf. Erişim Tarihi: 28.11.2017.

17. Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği (Kaos GL). Yasal çerçeve ve temel konular. İçişleri Bakanlığı İçin Lgbt Hakları El Kitabı, 1. Baskı, Ankara. 2015. Erişim adresi: https://www.kaosglderneği.org/resim/yayin/dl/icisleri_bakanligi_icin_lgbt_haklari_el_kitabi.pdf. Erişim Tarihi: 28.11.2017.
18. Ekmekçi PE, Arda B. An overview of LGBT rights and health legislation in Turkey from an ethical perspective. *Med Law* 2017; 36(3): 23-40.
19. Ekmekçi PE. Do we have a moral responsibility to compensate for vulnerable groups? A discussion on the right to health for LGBT people. *Med Healthcare Phil* 2017; 20(3): 335-341.
20. Lim FA, Borski D. Supporting LGBT nurses. *Nurs Made Inc Easy* 2015; 26-31.
21. Lim FA, Hsu R. Nursing Students Attitudes Toward Lesbian, Gay, Bisexual, and transgender persons an integrative review. *Nurs Educ Pers* 2016; 37(3): 144-152.
22. Güney N, Kargı E, Oruç AÇ. Üniversite öğrencilerinin eşcinsellik konusundaki görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Journal of HIV* 2004.
23. Kabacaoğlu G. Gey ve Lezbiyenlerde Açılma Süreci: Nitel Bir Çalışma (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara. 2015.
24. Papadaki V, Plotnikof K, Gioumidou M, Zisimou V, Papadaki EA. Comparison of attitudes toward lesbians and gay men among students of helping professions in Crete, Greece: the cases of social work, psychology, medicine, and nursing. *J. Homosex* 2015; 62(6): 735-62.
25. Özpuat F, Bulut FY, Kör M. Üniversite öğrencilerinin LGBT bireyler hakkındaki görüşleri. *Int J N Tr Soc Sci* 2017; 1(2): 23-32.
26. Rödahl G, Innala S, Calsson M. Nurses' attitudes towards lesbians and gay men. *J Adv Nurs* 2004; 47(4): 386-392.
27. Carabez R, Pellegrini M, Mankovitz A, Eliason M, Ciano M, Scott M. "Never in All My Years... ": Nurses' Education About LGBT Health. *J Prof Nurs* 2015; 31(4): 323-329.
28. Gelbal S, Duyan V. Attitudes of University Students toward Lesbians and Gay Men in Turkey. *Sex Roles* 2006; 55: 573-579.
29. Sakallı N. The Relationship Between Sexism and Attitudes Toward Homosexuality in a Sample of Turkish College Students. *J Homosexual* 2002; 42(3): 53-64. doi:10.1300/J082v42n03_04.
30. Çırakoğlu OC. Perception of Homosexuality Among Turkish University Students: The Roles of Labels, Gender, and Prior Contact. *J Soc Psychol* 2006; 146(3): 293-305.
31. Kosciw JG. The 2003 National School Climate Survey: The school-related experiences of our nation's lesbian, gay, bisexual and transgender youth. New York: GLSEN 2004.
32. Wright L, Mulick P, Kincaid S. Fear of and discrimination against bisexuals, homosexuals, and individuals with AIDS. *J Bisexual* 2007; 6: 71-84.
33. Yeşiltepe G. Lezbiyen gey biseksüel trans (LGBT) bireyler ve hasta hakları (Yayımlanmamış uzmanlık tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, İzmir, 2015.